

לקט אמרות
חז"ל, רעיונות,
עובדות והנהגות
מגדולי ישראל,
על מדות טובות
שצביאות
לאהבת הזולת,
הנלמדות
מפרשת השבוע

ליקוט ועריכה: יצחק בן אהרן
כל הזכויות שמורות למכון אהבת אמת
© אסור להעתיק, לצלם ולהדפיס
בלי רשות בכתב

איש לרעהו

מכון אהבת אמת - המרכז להעמקת ערכי אהבת הזולת ע"ש ר' צבי יהודה דומוביץ ז"ל
רח' אבן עזרא 2 ירושלים 92424 טל: 02-5671812 פקס: 077-7671812

שבת קודש א חשון תשע"א שבת - ירושלים 4:40 תלאביב 4:55 חיפה 4:46 מוצ"ש - ירושלים 5:51 תלאביב 5:53 חיפה 5:52 ר"ת 6:31

פרשת נח

ענוה וצניעות

ענות-חן

פיעטרקוב, שהיתה מן הערים החשובות והעתיקות שבערי פולין, בחרה בגאון המהר"ם שפירא מלובלין זצ"ל לכהן כרב העיר, והוא עדין אברך צעיר לימים. רבי מאיר שפירא נעתר וקיבל את ההצעה שהיתה שלב נוסף בעליתו ברום הנהגת הדור.

בהגיעו לפיעטרקוב נערכה לו קבלת פנים נלהבת ביותר, כל בני הקהילה אנשים נשים וטף עמדו בתחנת הרכבת לבושים בגדי חג. פמלית הרב עברה תחת שערי נצחון מעוטרים באורות צבעוניים שהוצבו במהלך הדרך עד בית הכנסת, לשם פנה הרב עם בואו ונשא את דרשת הבכורה.

במעמד נכבד זה אמר המהר"ם שפירא לסובבים אותו: "בוודאי תתמהו שאדם עול ימים כמוני יבוא לכהן בעיר גדולה כמו פיעטרקוב? אך בעצם יש לבאר לאידך גיסא: מדוע תלמיד חכם צעיר צריך להתקבל לרבנות בעיר קטנה, ואילו מבוגר בעיר גדולה יותר, הרי ההגיון אומר את ההפך, אדם צעיר שעדיין כוחו במותניו מסוגל לכהן בעיר גדולה, ואילו אותו זקן שכוחותיו דלים, מן הצדק שיכהן בעיר קטנה יותר, וישרת ציבור קטן יותר."

"אלא שהגמרא אומרת: "מי שנתמנה פרנס על הצבור מוחלין לו על עוונותיו". משום כך חייב תלמיד חכם מבוגר יותר, שיש לו באמתחתו יותר עבירות, לבוא לעיר גדולה, ואילו צעיר שדיין עבירותיו מועטות לפי שעה, די לה לרבנות קטנה שתכפר על עוונותיו..."

"באשר לי" - סיים המהר"ם - "כנראה לפי עוונותי הרבים הריני זקוק לעיר גדולה שתכפר עלי..."
האור המאיר

לנהוג בענוה וצניעות עם הזולת !

נלמד מהפסוק: "ושם אחיו יקטן" (פרק י"כה)

ו**כתב רש"י**: "יקטן - שהיה עניו ומקטין עצמו, לכן זכה להעמיד כל המשפחות הללו". גם על נח מבואר בגמרא (עבודה זרה ו: ובפירוש רש"י שם) שהיה עניו ושפל רוח. ויתכן כי מסיבה זו ניצל מן המבול ככתוב: "ונח מצא חן בעיני ה'". וזאת מחמת ענוה שהיתה בו ככתוב במשלי (ג'לג) "ולענוים יתן חן" וכפירוש הגר"א: "ולענוים השומעים חרפתם ואינם משיבים, מכניעים את עצמם לכל אדם בעולם ואין רודפים אחר הכבוד, יתן חן. הקב"ה יתן חינו בעיני הבריות. ושנינו באבות (פ"ג'ג): "כל שרוח הבריות נוחה הימנו, רוח המקום נוחה הימנו".

על נח נאמר "צדיק תמים היה בדורותיו" ובגמרא (ע"ז ו.) ביארו "תמים" - בדרכיו, ופירש רש"י: עניו ושפל רוח. "צדיק" - במעשיו. ופירש רש"י בלא חמס. נמצאנו למדים ש"תמים" היא הגדרה של "מדות" כמו ענוה, וכידוע המדות נקראות "דרכי ה'" שיש לדבוק בהן מה הוא רחום וחנון אף אתה וכו'.

והמהרש"א (זבחים קטז. ד"ה תמים) ביאר מדוע המדות נקראו "דרך" מפני שאינם תלויים במעשה דוקא. ולכן מתאים לקרוא למי שהולך בדרך ה' "תמים" כפי שנאמר (שמואל ב' - כב,לא) "האל תמים דרכו". לעומת זה "צדיק" הוא בעל מעשים טובים והוא מלשון "צדקה" כנאמר "עשה משפט וצדקה". (שם ח"טו).

אלא שצ"ב: אם בעל מדות שהולך בדרכי ה' נקרא "תמים" מדוע תפס רש"י בדוקא את מדת הענוה ולא מדה אחרת כמו חסד ורחמים?!

יש שתירצו כי מדת הענוה מסמלת יותר מכל את ה"תמימות", שכן היפוכה של הענוה היא גאווה ומי שהוא בעל גאווה נחשב בעל מום וכפי שדרשו חז"ל בגמרא (מגילה כט.) מאי דכתיב "למה תרצדון הרים גבנונים" יצתה בת קול ואמר להם למה תרצו דין עם סיני, כולכם בעלי מומים אתם אצל סיני וכו' אמר רב אשי שמע מינה האי מאן דיהיר בעל מום הוא.

ומכאן נוכל לרמוז למדת הענוה בפסוק "תמים תהיה עם ה' אלוקיך" שרק מי שיש בו מדה זו של "תמים" אזי יהיה "עם ה' אלוקיך" שכן על היפוכה של מדה זו של המתגאה נאמר "אין אני יכולין לדור בכפיפה אחת", נמצא שרק העניו יוכל להיות עם ה'.

עלון איש לרעהו זה מוקדש לצילוי נשמתם של

ר' שמואל זאב הלוי בן ר' שלמה הלוי וולפסון ע"ה

נלב"ע יום ב' דחזה"פ סוכות

הרב שלמה בן ר' חיים ר'נגר ע"ה נלב"ע כ"ה תשרי

נרת פ"ד צע (פנ"י) בת ר' יששכר דוב הכהן ע"ה נלב"ע ג' חשוון

ת.נ.צ.ב.ה.

שלא להכשל באיסור גזל מכל אשר לרעהו!

נלמד מהפסוק: "כי מלאה הארץ חמס מפניהם" (פרק י"ג)

ואמרו חז"ל: "בא וראה כמה גדול כחה של חמס. שהרי דור המבול עברו על הכל ולא נחתם גזר דינם עד שפשטו ידיהם בגזל שנאמר כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ" (סנהדרין קח.). וכן מובא במדרש: דור המבול ע"י שהיו שטופים בגזל, לפיכך לא נשתייר מהם פליטה (בראשית רבה לחזו).

מנין שהעובר עבירה הריהו גוזל את הקב"ה ואת ישראל?

בגליון "איש לרעהו" (פרשת "נח" אשתקד) הבאנו את דברי הראשית חכמה בשם הזוהר הק' שמי שאינו עוסק בתורה, או שעובר עבירה הריהו עובר גם בלאו של "לא תגזול". והגרי"ש אלישיב שליט"א הוסיף שהוא הדין בכל הכישורים והכלים שחננו השי"ת, אם משתמש בהם לצורך חולין ולא לעבודת ה' הריהו גוזל את הקב"ה.

וחשבנו עתה להרחיב בביאור הענין ולהוכיח של רק שגזל את הקב"ה, אלא גזל גם את ישראל! נוכל ללמוד זאת ממה שאמרו חז"ל (בברכות לה:): "כל הנהנה מן העולם הזה לא ברכה כאילו גזל להקב"ה וכנסת ישראל". ופירש רש"י: גזל להקב"ה - את ברכתו, וכנסת ישראל - שכשחטאו הפירות לוקין.

והריטב"א מבאר, מדוע אסור לאדם להנות מן העולם הזה בלא ברכה, משום דכתיב "לה' הארץ ומלואה", והיאך יטול אדם מה שאינו שלו ולא יטול ממנו רשות. וכן כתב החינוך (מצוה תל): "עשו הברכה על דרך משל, כנטילת רשות מבעל הבית לאכול מן הנמצא בביתו".

נמצאנו למדים שהברכה נועדה לב' ענינים: א) כנטילת רשות מהקב"ה להשתמש במה שברא, וכשאינו מברך אין לו רשות להנות, ואם נהנה כאילו גזל להקב"ה. ב) הברכה מוסיפה שפע בבריאה, וכשמחסיר הברכה לא רק מונע השפע אלא אף מזיק לקיים. נמצא שגזל בכך את כנסת ישראל.

ברכת הנהנין מלמדת על כל המצוות כולן

מעשה נוכל לומר, שאותו הגיון ואותו יסוד שיש בהבנת ברכת הנהנין, יש גם בשאר מצוות התורה. שכן הקב"ה ברא עולם ומלואו ולא חיסר מעולמו דבר, וכל מה שברא הוא לכבודו ולתכלית שישמרו ישראל תורתו ומצוותיו. וכידוע, אילו לא התורה אין קיום לעולם. נמצא שכל הטובות וההנאות שנבראו בעולם בכללותו ובאדם לפרטיו, מותנים ומשועבדים הם לתורה ומצוותיה.

אם כן, המסקנה המתבקשת מכך היא בב' ענינים:

א) אי אפשר להשתמש ולהנות מכל טובות העולם הזה ללא נטילת רשות מהקב"ה, מסתבר איפוא, כי כמו שהברכה - מלבד המצוה שבה - היא כנטילת רשות להנות מהפירות, כך קיום כל מצוות התורה משמשים גם כנטילת רשות להנות משאר כל הטובות שחנן השי"ת את האדם בעולמו, ואם נהנה לעצמו ללא "נטילת רשות" כאילו גזל מהקב"ה.

ב) קיום מצוות התורה מוסיף שפע טובה וברכה לעולם, וכשמחסר חלילה מקיום המצוות, מונע את השפע ומזיק בכך לעולם ונמצא גזל הוא את כנסת ישראל. יתכן שזה מה שהזהיר הקב"ה את האדם הראשון בשעה שבראו (כמובא במדרש קהלת ז"ג): "נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן, אמר לו: ראה מעשי כמה נאים ומשובחים הן וכל מה שבראתי בשבילך בראתי תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי!"

הרי לנו מקור מדברי חז"ל בגמרא, ליסוד שהביא הראשית חכמה שהעובר עבירה עובר גם ב"לא תגזול", וכן לדברי הגרי"ש אלישיב שמי שאינו מנצל את הכישורים והכלים המופקדים אצלו לקיום התורה והמצוות, אלא להנאתו האישית, הריהו גוזל את הקב"ה. וכפי שביארנו, גוזל גם את כנסת ישראל!

נקי כפים ובר - לבב

כאשר נשתכנה ישיבת קול תורה בשכונת בית וגן, ביקשו מנהלי הישיבה להעמיד לרשות הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל - ראש הישיבה, מונית שתסיעו מן הישיבה לביתו, שכן היה טורח גדול וזמן מרובה לנסוע באוטובוסים עד לביתו שבשערי חסד.

ואולם רבי שלמה זלמן סירב בתוקף להצעה זו: "אלו כספי הקדש המיועדים לצרכי הישיבה - פסק - ואסור לבזבזם בשביל מוניות עבורי..."

כך נקפו חדשים מספר, עד שאחד ממנהלי הישיבה הגה רעיון מקורי: הוא ניגש לרבי שלמה זלמן ובפיו הצעה פשוטה: הלא נסיעת רבינו אורכת לא פחות ממחצית השעה בכל יום. יואיל להקדיש חצי שעה יקרה זו עבור הישיבה ותמורתה יקבל מונית הביתה...

נענה רבי שלמה זלמן להצעה ומני אז נשאר עוד כחצי שעה בישיבה, והחל לחזור במונית לביתו. גם התלמידים ברכו את המנהל על שמעתה יוכלו להנות לאורו של ראש הישיבה עוד כמחצית השעה כל יום...

המאה"ג

שמירת זמנו של הזולת...

כשם שהיה הגאון רבי יהודה צדקה נזהר לא לפגוע ח"ו בפרוטה של הזולת כך היה זהיר ביותר לא לגזול מזמנו שלא בטובתו, כפי שקורה הרבה פעמים כשאחד מקדים את חברו העומד לפניו בתור וכיו"ב.

היו זמנים שנזקק לקבל טיפולים במרפאה העירונית של קופ"ח. הרופא התורן שכיבדו מאד, קרא בשמו שיכנס לפני כולם אך הוא סירב לעשות כן. האנשים שהיו בהמתנה אמנם הצהירו שמוותרים לו, אך הוא לא היה מוכן לקבל את הויתור שלהם, אם מפני שחשש כי זה ויתור "מן השפה ולחוץ" ואינו בלב שלם. ואם מפני שהמוותר היה אברך בן תורה, וסבר שאינו בעלים על זמנו לוותר עליו, מפני חשש ביטול תורה. או שהיה מאנשי מעשה וסביר שאינו רשאי לבטלו ממלאכתו.

לבסוף עלה בדעתו שישכים ויבוא ראשון למרפאה, כדי שלא יצטרך לעמוד שוב בפני נסיון, אם ירצו להקדים אותו על חשבון אחרים...

וזאת ליהודה

שלא אכשיל אדם בגניבה...

הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות זצ"ל היה עשיר גדול והיה מנהל עסקים רבים ונתן סחורה באשראי.

כאשר החליט לנהל מסחרו, הפקיר את נכסיו בפני בית דין, כדין. ונימוקו עמו: שמא אם לא יפרע אדם חובו, לא יכשל אדם מישראל באיסור גניבה על ידי...

אל ימהר לדון את חברו עד שיגיע למקומו!

נלמד מהפסוק: "וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל" (פרק יא-ה)

וכתב רש"י: "לא הוצרך לכך, אלא בא ללמד לדיינים שלא ירשיעו הנידון עד שיראו ויבינו" (מדרש תנחומא). וזה לשון המדרש: "וכי הוא צריך לרדת ולראות והלא הכל צפוי וגלוי לפניו שנאמר ידע מה בחשוכא ונהורא עמיה שרא. אלא ללמד לבריות שלא לגמור את הדין ושלא לומר דבר מה שלא רואין.

לאור המסקנה שהבאנו במאמר הקודם נשמי שאינו מנצל את הכישורים והכלים שחננו השי"ת, לצורך קיום התורה והמצוות, אלא להנאתו האישית, הריהו גוזל מהקב"ה ומכנסת ישראל נוכל לבאר וליישב בס"ד קטע גמרא מוקשה מאוד השייך לנושא הנוכחי "הו מתונים בדין". וכדלהלן:

מספרים חז"ל בגמרא (תענית כ.): מעשה שבא רבי אלעזר ברבי שמעון ממגדל גדור מבית רבו, והיה רכוב על החמור ומטייל על שפת נהר ושמח שמחה גדולה, והיתה דעתו גסה עליו מפני שלמד תורה הרבה. נזדמן לו אדם אחד שהיה מכוער ביותר, אמר לו שלום עליך רבי, ולא החזיר לו. אמר לו [רבי אלעזר] ריקה! כמה מכוער אותו האיש, שמא כל בני עירך מכוערים כמותך. השיב לו אותו אדם: "לך ואמור לאומן שעשאני כמה מכוער כלי זה שעשית". הבין ר"א שחטא וביקש סליחתו ולא אבה למחול, עד שבקשו ממנו תלמידיו שימחל, ואמר להם: "בשבילכם אני מוחל לו ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כן".

הקושיות והתמיהות על סיפור זה רבות וזועקות לשמים:

(א) היאך יתכן שרבי אלעזר לא החזיר שלום לאותו אדם והרי אמרו (ברכות ו:): שמי שאינו מחזיר שלום נקרא גזלן?

(ב) ביותר תמוה: איך זה שאדם גדול בתורה כרבי אלעזר, אחר שלמד כל כך הרבה תורה ובוודאי יודע להעריך את שגב מעלתה, יחס כזו חשיבות למראה חיצוני גשמי עד שיעורר על כך?

(ג) היאך יתכן שרבי אלעזר יבזה אדם על מראהו הגופני וילעג על כיעורו, דבר שאפילו תינוקות של בית רבן מבינים שאין מן הראוי לעשות כן?

(ד) הרי מצינו בכתובים ובדברי חז"ל גישה הפוכה מזו של רבי אלעזר: במשלי (לא-ל) נאמר "שקר החן והבל היופי..." ומסופר בגמרא (תענית ז.) על בת הקיסר שאמרה לרבי יהושע בן חנניה "חכמה מפוארה בכלי מכוער" והשיב לה: "כשם שישן משתמר בכלי מכוער, אף התורה מתקיימת בי יותר משאילו הייתי נאה?"

(ה) מדוע אחר שמחל לו, הוסיף אותו האיש "ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כן" היה לו לומר "ובלבד שלא תעשה כן" ולא כפי ששמע שלפעמים יכול לעשות!?

אכן לאור היסוד שהבאו במאמר הקודם יובן הכל ויתורצו כל הקושיות:

רבי אלעזר אחר שלמד תורה הרבה וראה בעצמו לאיזו מדריגה נשגבה יכול אדם להעפיל אם מנצל כישוריו לתורה, פגש את אותו האיש ניכר עליו כיעור גדול מבחינה רוחנית [ולא גשמית] היפך מ"חכמת אדם תאיר פניו", וכשראהו בכזה כיעור רוחני הקפיד עליו מאוד: הכיצד גוזל הוא את כל מה שחננו השי"ת, בשביל תאוות העולם הזה במקום לנצלם לתורה. נוכפי שהקפיד רשב"י בצאתו מהמערה, על אנשים שעסקו בחיי שעה (שבת לג:)] ומכיון שראה בו "גזלן" לא השיב לו שלום ד"אין שלום לרשעים" וכו' אך מיד הוכיחו והסביר לו מדוע אין משיב לו שלום, שזהו בגלל כיעורו הרוחני, וניסה ללמדו לכך זכות "שמא כל בני עירך מכוערים כמותך" וממילא וודאי הושפע לרעה מסביבתו.

אך אותו אדם טען בצדק: "לך ואמור לאומן שעשאני" וכו', והיינו: שאינו יכול לדונו על מצבו הגרוע אלא לפי הכוחות והתכונות שייצר בו הבורא, ולפי דרכי החינוך שקיבל מהוריו וכו"ב. וא"א לדון אדם עד שיגיע למקומו. ועל זה הסכים רבי אלעזר עמו נוכפי שרשב"י הסכים בצאתו מהמערה בפעם השניה ומיושבים כל הקושיות. וגם מה שאמר "ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כן", מובן. כי לפעמים אכן ראוי להוכיח אדם שנתברך בכשורים וכוחות מיוחדים מדוע לא העפיל לפסגה. אך רוב בני אדם אינם בדרגה כזו, וכמאמר חז"ל (ברכות לה:): "הרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידן" וכו' עיי"ש.

"עד שתגיע למקומו..."

סיפר הגר"י זילברשטיין שליט"א: "בתקופה בה כיהנתי כרב בבית הכנסת הגדול בחולון, פנו אלי כמה מן המתפללים וטענו "כי מכיסו של החזן שעבר לפני התיבה בתפילת מוסף של שבת מצטלצלים קולות של מטבעות, ואין הם יודעים פשרו של דבר. כיצד יתכן שחזן כמותו, שהיה ירא שמים מרבים, יעז להחזיק בכיסו מטבעות!?"

"בתחילה לא האמנתי לדיבוריהם, אבל כאשר התקרבתי אף אני אל החזן, שמוצאו היה מבגליה, נדהמתי להוכח שהדברים נכונים, ולא נותרה ברירה אלא לגשת אליו ולברר עמו את הענין.

"אולי לבש אדוני בטעות את מכנסי החולין שלו?" - שאלתי את החזן בעדינות, ומיד התברר לי עד כמה יש לדון כל אדם לכף זכות ולא לחרוץ דינו של אדם עד שנגיע למקומו...

התברר כי המטבעות הללו, בשווי של מחצית הדולר היו. וסיפר לי החזן שקבל אותם כקמיע **מרבי אייזק'ל מאנטוורפן** זצ"ל ומכיון שהקצה אותם לסגולה ולשמירה, וגם עשה בהם מעשה לשם קמיע, הרי שאין כל איסור בנשיאתם בשבת.

טובך יביעו

ממליץ טוב על ישראל

נוהג היה כ"ק האדמו"ר מפאפא זצ"ל לתבל את דברי תורתו בלימודי זכות וסנוגוריה על עם ישראל, ולהמליץ טוב בעדם כלפי שמיא, בכדי להמשיך עליהם ברכה וישועה.

פעם כאשר ערך שולחנו בשבת קודש פרשת "ראה", פתח ואמר: "נוכל ללמוד מפרשתינו עד כמה חפץ הקב"ה להצדיק ולברך את עמו ישראל בכל מצב שהם שרויים בו ואפילו בשיפלותם."

"הנה כתוב בפרשה - המשיך האדמו"ר - "את הברכה אשר תשמעו" ורש"י מפרש "על מנת שתשמעו". לכאורה, מה בא רש"י לחדש בדבריו, ומה הוסיף על גופו של מקרא? אין זאת אלא שנתכוון לומר, כי הברכה שהקב"ה נותן לישראל היא בבחינת "על מנת" דהיינו כמאמר חז"ל (קידושין ח.): "כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי". נמצא שישפיע עליהם את הברכה תיכף ומיד...

תולדות ויחי יוסף

בין איש לרעהו

ומי כעמך ישראל

סיפורים בני זמננו

לומר? לא לומר!?

לפעמים אדם משמיע באזני הזולת משפט מסוים, הוא מתכוון להיטיב עמו בכך אך המאזין דווקא נפגע מהדברים. המצב הזה מוכר לכם?

אין מי שלא נפגש עם הדילמה של "אוי לי אם אומר - ואוי לי אם לא אומר". לבטים אלו מקיפים את מקרי החיים, לעיתים תדירות. גם כאשר ההכרעה שהתקבלה היא "אומר", עדיין מתלבטים מה וכיצד לומר...

אמנם, במקרה זה מדובר אולי ב"חכמה שלאחר מעשה"... כיוון שהלקוח ממש לא ציפה שהקופאי יפגע מהזכרת שתי המשרות.

"בהתאם לכלל שהזכרנו, אם גם הנוסח המתוקן עלול לפגוע עדיף פשוט לא לומר דבר".

* * *

הנה סיפור, ויותר נכון מקבץ סיפורים אמיתיים, בתוספת "ניתוח" המקרים ודרכי הטיפול בהם:

סיפור ראשון: הוא עמד מול הקופאי, וליבו התמלא רחמים. מדובר בחנות מזון מסוימת, אשר בעל הבית שלה נוהג לרדות בקופאי שלו באופן הבא: על הקופאי מוטלת החובה לסייע בהכנת מוצרי המזון שנמכרים בחנות, ובד בבד להציץ לכיוון הקופה אם כבר נוצר תור של לקוחות. ברגע שנוצר תור עליו למהר לכיוון הקופה, לסיים עם הקונים ושוב לשעוט לכיוון התנורים. באופן זה מצליח בעל הבית הנצלה להפיק מפועל אחד, מאתיים אחוז של עבודה!

הסיפור הזה ארע עם הרב שמחה כהן עצמו, אשר מוסיף ואומר: "האם אותו אדם אשם? וודאי שלא! הוא הרי התכוון במפורש לעודד. מדובר אם כן באונס מוחלט. ייתכן שגם את המקרה של הלקוח והקופאי, יש לסווג כאונס מוחלט. אבל תמיד - מכל מקרה - ניתן ללמוד, לגבי ההתנהגות בעתיד".

* * *

הלקוח שעמד מול הקופאי, הכיר את התופעה ורצה לעודד את הקופאי. "כל הכבוד!" פנה לקופאי בחיוך רחב "אתה מסוגל להתמודד עם שתי משרות!" המשפט נאמר ללא גרם אחד של ציניות, אך תגובת הקופאי הייתה שלילית. עיניו התעגלו בכאב מעורר רחמים, שפתיו התכווצו, מושפלות. דרכו לו על יבלת רגישה! כן, הוא יודע שהוא מנוצל. אך הוא גם יודע שאין לו ברירה אחרת.

סיפור שלישי: בסיפור הבא ניסה אחד להרע לזולת, אך בסייעתא דשמיא התרחש תהליך הפוך...

הלקוח עזב את החנות בלב כבד, הוא רצה להועיל - אך הוא הזיק!

סיפורים כאלו קיימים לרוב. ככולם ניצבים מול השאלה האם לומר? האם לא? ובעיקר: מה לומר? מה הספק מתעורר ביתר-שאת בזמנים או באירועים רגישים, כמו ניחום אבלים, אסונות וכדומה. אך למעשה השאלה עוטפת את כל ההתנהלות היומיומית. אף פעם לא ניתן לדעת מראש במאת האחוזים, כיצד יפעל משפט שנאמר. הדבר תלוי בגורמים שמעבר לשליטת אנוש. באופן זה הופכת מחמאה לעקיצה, וכשיש מזל וסייעתא דשמיא העקיצה הופכת למחמאה.

אותו יוצא גרמניה שמע זאת ולמרות נימוסו המופלג לא יכל להתאפק והגיב: "יימח שמו של מלך פולניה!"

"אמן!" זעק הפולני בחדווה...

* * *

סיפור רביעי: "אדם פגש מישהו לא מוכר. הוא בירך אותו בשגרתיות "תהיה בריא!"

לאחר מכן הסתבר שהאדם הזה היה חולה בנפשו. וכך, למרות שהיה מדובר באיחול שגתני לחלוטין, הוא נפגע מכך.

מה עושים?

הרב כהן: "אין מה לעשות... אבל, לדוגמא, כאשר מדברים בפני ציבור יש להימנע מאזכור נקודות כואבות שייתכן שמצויות בין הקהל!"

הרב כהן: "מדובר אכן בשאלה חמורה. אבל הכלל בעניינים אלו צריך להיות חד משמעי: תמיד עדיף "להיכשל" באי אמירה, מאשר באמירה מיותרת או לא מתאימה. דבר זה למדתי ממרן הגרא"מ שך זצ"ל. במקרה הספציפי שהזכרתי היה עדיף שהלקוח יאמר לקופאי משפט בנוסח "אני רואה שאתה מסתדר מצוין עם כל

הנה סיפור, ויותר נכון מקבץ סיפורים אמיתיים, בתוספת "ניתוח" המקרים ודרכי הטיפול בהם:

סיפור ראשון: הוא עמד מול הקופאי, וליבו התמלא רחמים. מדובר בחנות מזון מסוימת, אשר בעל הבית שלה נוהג לרדות בקופאי שלו באופן הבא: על הקופאי מוטלת החובה לסייע בהכנת מוצרי המזון שנמכרים בחנות, ובד בבד להציץ לכיוון הקופה אם כבר נוצר תור של לקוחות. ברגע שנוצר תור עליו למהר לכיוון הקופה, לסיים עם הקונים ושוב לשעוט לכיוון התנורים. באופן זה מצליח בעל הבית הנצלה להפיק מפועל אחד, מאתיים אחוז של עבודה!

הלקוח שעמד מול הקופאי, הכיר את התופעה ורצה לעודד את הקופאי. "כל הכבוד!" פנה לקופאי בחיוך רחב "אתה מסוגל להתמודד עם שתי משרות!" המשפט נאמר ללא גרם אחד של ציניות, אך תגובת הקופאי הייתה שלילית. עיניו התעגלו בכאב מעורר רחמים, שפתיו התכווצו, מושפלות. דרכו לו על יבלת רגישה! כן, הוא יודע שהוא מנוצל. אך הוא גם יודע שאין לו ברירה אחרת.

הלקוח עזב את החנות בלב כבד, הוא רצה להועיל - אך הוא הזיק!

סיפורים כאלו קיימים לרוב. ככולם ניצבים מול השאלה האם לומר? האם לא? ובעיקר: מה לומר? מה הספק מתעורר ביתר-שאת בזמנים או באירועים רגישים, כמו ניחום אבלים, אסונות וכדומה. אך למעשה השאלה עוטפת את כל ההתנהלות היומיומית. אף פעם לא ניתן לדעת מראש במאת האחוזים, כיצד יפעל משפט שנאמר. הדבר תלוי בגורמים שמעבר לשליטת אנוש. באופן זה הופכת מחמאה לעקיצה, וכשיש מזל וסייעתא דשמיא העקיצה הופכת למחמאה.

בשעתו שוחחנו על הנושא עם הרב הגאון שמחה כהן שליט"א. שאלנו: כיצד יש להתנהג כאשר ניצבים מול השאלה "לומר או לא לומר"?

הרב כהן: "מדובר אכן בשאלה חמורה. אבל הכלל בעניינים אלו צריך להיות חד משמעי: תמיד עדיף "להיכשל" באי אמירה, מאשר באמירה מיותרת או לא מתאימה. דבר זה למדתי ממרן הגרא"מ שך זצ"ל. במקרה הספציפי שהזכרתי היה עדיף שהלקוח יאמר לקופאי משפט בנוסח "אני רואה שאתה מסתדר מצוין עם כל